

РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

І. І. Кравчук, д. е. н., доцент,

І. А. Кравчук, к. е. н., доцент,

Житомирський національний агроєкологічний університет

Обґрунтовано переваги та роль кооперації у розвитку сільської економіки, класифіковано та охарактеризовано виміри її прояву, доведено існування потенціалу кооперації як результату організованої взаємодії економічних агентів у сільському соціумі, що дозволяє використовувати механізми акумулювання ресурсів учасників у розвиток сільської економіки.

Постановка проблеми. Від стану розвитку сільської економіки залежить продовольча безпека країн, здоров'я населення, якість життя сільського соціуму, екологічна стійкість територіальних соціально-економічних систем, ефективність впровадження інновацій у сільське господарство, агробізнес, управлінські технології. Кооперативна форма організації діяльності сільських економічних агентів є найбільш прийнятною при використанні локальних територіальних ресурсів, оскільки основним мотивом кооперативної взаємодії членів сільського соціуму вбачається формування економічної основи для підвищення якості життя, що зумовлює необхідність використання інноваційних методів організації локальної взаємодії та інтелектуалізації систем координації.

До гальмівних чинників розвитку сільської економіки на засадах кооперації в Україні відносяться: нерегульоване законодавство щодо віднесення кооперативів до суб'єктів підприємницької діяльності, зародковий стан кооперативної інтеграції суб'єктів локального агробізнесу та формування мережної форми його організації, нестача

знань і умінь локальних економічних агентів щодо організації сільської економіки на кооперативних засадах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, її ролі у забезпеченні ефективності агробізнесу на сільських територіях та високої якості життя сільського населення є об'єктами досліджень відомих вітчизняних і закордонних вчених О. Бавико, Е. Блеклі, О. Бородіної, Г. Бірса, Ю. Губені, В. Зіновчука, Л. Молдаван, М. Маліка, П. Саблука та багатьох інших. Їх праці яких стали основою методології кооперації, прикладних та практичних аспектів її розвитку на різних рівнях ієрархії економічних систем. Подальших досліджень потребує використання наявного потенціалу кооперації у забезпеченні ефективного розвитку сільського соціуму, основою якого вбачається сільська економіка.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування ролі кооперації у розвитку сільської економіки та розробка пропозицій щодо формування й ефективного використання потенціалу кооперації в локальному сільському середовищі. Абстрактно-логічний метод, методи аналізу і синтезу використовувались для розгляду кооперативних аспектів розвитку сільської економіки та формулювання пропозицій з класифікації вимірів прояву кооперації, що забезпечують можливість динамічної організації взаємодії економічних агентів.

Виклад основного матеріалу. Проблеми розвитку сільської економіки в останні роки набувають актуальності, оскільки результати методологічних та прикладних досліджень локальної організації економічного розвитку сільського соціуму мають стати передумовою їх практичної реалізації у вигляді алгоритмів, законів, моделей. Основою сільської економіки є різні організації аграрного і не аграрного спрямування, підприємці, особисті селянські господарства. Вибір форм організації їх діяльності залежить від галузевих особливостей, традицій та інституційних пріоритетів. В останні роки спостерігається підвищення інтересу академічних, урядових та ділових кіл до розвитку кооперації як найбільш притаманної для суб'єктів сільської економіки форми організації господарської діяльності.

Кооперативи є самоврядними об'єднаннями осіб, які добровільно співпрацюють для їх взаємного соціального, економічного і культурного розвитку. Кооператив може бути як некомерційною громадською організацією, так і підприємством, що належить і управляється людьми, які користуються його послугами (споживчий кооператив) та / або людьми, які там працюють (виробничий кооператив) [1].

Тенденції досліджень економічного розвитку сільських територій, сільського соціуму, соціального капіталу села, соціо-економіко-еколого-просторового локального розвитку характеризуються обґрунтуванням переваг кооперативної форми організації локального бізнесу із визначенням перспективних векторів розвитку мережного бізнесу [2, с. 58; 3, с. 112].

З огляду на тенденції змін у формах організації локального бізнесу, переваги кооперації в розвитку сільської економіки можуть проявитися у багатьох вимірах – виробничому, інфраструктурному, диверсифікації, інтеграції, організованій взаємодії. Виробничий вимір характеризується розвитком на конкретній сільській території виробничих та обслуговуючих кооперативів, які складають основу сільської економіки. Це можуть бути фермерські кооперативи (молочні, м'ясні, овочеві), а також виробничі кооперативи, які виробляють інші види продукції та надають послуги.

Інфраструктурний вимір переваг кооперації в розвитку сільської економіки характеризується становленням сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, асоційованих об'єднань з надання різних видів послуг, кооперативів з формування товарних партій лісових ягід, грибів, дикоросів та з надання послуг зеленого туризму, організації торгівлі, екологічних маршрутів.

Перевагами прояву диверсифікаційного виміру вбачається можливість одночасної участі агентів сільської економіки у різних «зовнішніх» кооперативних організаціях на основі використання локальної контракції [4, с. 217; 5]. Інструмент локальної контракції дозволяє подовжувати бізнесові ланцюги суб'єктів підприємництва на сільських територіях, уніфікувати та оптимізувати бізнес-операції.

На основі вивчення досвіду диверсифікації сільської економіки в США, Ізраїлі та країнах ЄС доведено синергетичний характер існуючих моделей диверсифікації сільського бізнесу, здатність стратегій урізноманітнення діяльності гарантувати підвищення самодостатності сільських економічних агентів з огляду на задоволення виробничих потреб та зменшення залежності від ринкових коливань [6, с. 23].

Інтеграційний вимір характеризується «здатністю» кооперації формувати різноманітні системи організації економічної діяльності, на сільських територіях, елементи структури яких можуть переформатовуватись, утворюючи безліч нових, адаптивних до умов сільської економіки організаційних систем.

Вимір організованої взаємодії як переваги кооперації в розвитку сільської економіки обумовлюється можливостями динамічних змін форм взаємодії, структур, відносин, агентів, мотивів учасників. В

умовах розвитку сільської економіки це має прояв у реалізації спільних проєктів участі (у т. ч., із громадськими організаціями) у програмах міжнародної технічної допомоги, спільному використанні результатів досліджень, проведених із залученням геоінформаційних систем, участі у консалтингових проєктах в ролі тренінгових об'єктів (модельна ферма, навчання та тренінги в локальних умовах виробництва), використання локального сільського простору для коворкінгової організації праці консультантів, посередників, торговельних агентів.

Висвітлені вище виміри свідчать про існування потенціалу кооперації в розвитку сільської економіки, основним мотивом формування якого є прагнення підвищення якості життя сільського соціуму на основі ефективного використання ендогенного потенціалу сільських територія та організаційного ресурсу кооперації.

Кооперація є найбільш доцільним у конкретних суспільно-політичних реаліях України інструментом розвитку сільських спільнот. Успішний досвід кооперації повертає людям упевненість у тому, що вони можуть бути самодостатніми та отримувати гідний дохід своєю працею. Сама природа кооперативного сектору економіки відповідає нагальним потребам, передусім у соціальному плані, а тому за інноваційного підходу забезпечує потужний потенціал щодо розв'язання проблем підвищення добробуту сільського соціуму [7].

Залучення керівників об'єднаних територіальних громад до кооперативної організації розвитку сільської економіки, підвищення обізнаності членів сільського соціуму у можливостях й перевагах кооперації дозволить використовувати механізми акумулювання ресурсів учасників у розвиток сільської економіки, що зумовить підвищення спільної відповідальності за різні види ризиків та формування механізмів їх уникнення.

Висновки. Кооперативна форма організації діяльності сільських економічних агентів є найбільш прийнятною при використанні локальних територіальних ресурсів, формує організаційно-економічну основу для підвищення якості життя сільського соціуму, зумовлює необхідність використання інноваційних методів організації локальної взаємодії та інтелектуалізації систем координації.

Основою сільської економіки є різні організації аграрного і не аграрного спрямування. Вибір форм організації їх діяльності залежить від галузевих особливостей, традицій та інституційних пріоритетів. Кооперація є найбільш притаманною для суб'єктів сільської економіки формою організації господарської діяльності.

До переваг кооперативної форми організації локального бізнесу із визначенням перспективних векторів розвитку мережного бізнесу

відносять можливість організувати взаємодію агентів у виробничому, інфраструктурному, диверсифікаційному, інтеграційному вимірах.

Здатність до організації взаємодії учасників є перевагою кооперації в розвитку сільської економіки, що обумовлюється можливостями динамічних змін форм взаємодії, структур, відносин, агентів, мотивів учасників. Основним мотивом формування потенціалу кооперації в розвитку сільської економіки є прагнення підвищення якості життя сільського соціуму на основі ефективного використання ендogenous потенціалу сільських територій та організаційного ресурсу кооперації.

Список використаних джерел

1. Що таке кооператив? URL: <http://www.coop-academy.com.ua/shcho-take-kooperativ/> (дата звернення 23.05.2019).
2. Athiyaman A., Walzer N. Entrepreneurship and Local Economic Development. Hardcover : Lanham. 2007. October 8. 296 p.
3. Blakely E. J., Green N. Planning Local Economic Development: Theory and Practice. Thousand Oaks : Sage Publications, 1989. 216 p.
4. Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, отношенческая контрактация. Пер. с англ. СПб. : Лениздат; CEV Press, 1996. 702 с.
5. Marketing a Local Contracting Business: Here's What You Need to Know. URL: <http://flevy.com/blog/marketing-a-local-contracting-business-heres-what-you-need-to-know/> (дата звернення 01.04.2019).
6. Зінчук Т. О., Куцмус Н. М. Диверсифікація бізнесу на сільських територіях: досвід країн світу // Економіка АПК, 2018. № 4. С. 19-27.
7. Бузун О. В. Кооперація як інструмент розвитку сільських спільнот URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/81/files/48a82a7c-d7a4-4aea-9339-a9f5b2fdc8a8.pdf> (дата звернення 29.04.2019).